

Konference Professional Fraternity. Cooperation and Conflicts among the Security Services in the Soviet Block

Pořadatel: Výbor národní paměti (Nemzeti Emlékezet Bizottságának)

Jednáci řeč: angličtina, maďarština (paralelní překlad do obou jazyků)

Místo a datum konání: konferenční sál Výboru národní paměti, Budapešť, 13. února 2015

Výzkumu poválečné komunistické diktatury je v Maďarsku věnována velká pozornost, často doprovázená ostrými diskusemi v odborné obci i veřejnosti. K řadě organizací, které se zde tímto obdobím zabývají, přibyl v únoru 2014 maďarským parlamentem zřízený Výbor národní paměti (Nemzeti Emlékezet Bizottságának – NEB), jehož základními úkoly jsou zachování vzpomínek na dobu komunistické totality, zkoumání fungování moci v této diktatuře a spolupráce s prokurátory při vyšetřování pachatelů nepromlčitelných zločinů spáchaných během této éry. Do jisté míry tak v sobě spojuje role českého Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu a Ústavu pro studium totalitních režimů.

Výbor národní paměti uspořádal v únoru 2015, rok po svém ustavení, velký mezinárodní workshop s názvem *Profesionální bratrství. Spolupráce a konflikty mezi bezpečnostními službami v sovětském bloku*. Dne 13. února 2015 jej v konferenčním sále Výboru v Rákocziho ulici v centru Budapešti zahájila jeho předsedkyně Réka Földváryné Kiss. Byl rozčleněn do čtyř panelů, jež se snažily zařadit účastníky podle regionů, ze kterých pocházeli.

Poté vystoupili zástupce rumunského Ústavu pro vyšetřování komunistických zločinů a paměť rumunského exilu (Institutul de Investigare a Crimelor Comunistului și Memoria Exilului Românesc – IICCMER) Cosmin Florin Budeancă, který popsal rumunsko-sovětskou spolupráci po skončení druhé světové války a počátky rumunské tajné policie Securitate; Igor Cașu z kišiněvské Státní univerzity Moldávie (Universitatea de Stat din Moldova – USM) navázal na tuto problematiku příspěvkem mapujícím vztahy mezi sovětskou KGB a rumunskou Securitate v letech 1960–1970; Csongor Jánosi z Výzkumného centra pro humanitní obory Maďarské akademie věd (Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Tudományos Akadémia – BTK MTA) na konkrétní kauze Magdy Orbánové, církevní aktivistky sledované pro obvinění ze špionáže pro francouzskou zpravodajskou službu, ukázal spolupráci mezi rumunskými a maďarskými zpravodajskými službami v 50. a 60. letech; pracovník polského Ústavu paměti národa (Instytut Pamięci Narodowej – IPN) Władysław Bulhak se zabýval sovětsko-polskou spoluprací v oblasti zahraniční rozvědky a vývojem „image“ Vatikánu s jeho východní politikou v letech 1958–1978 během pontifikátu papežů Jana XXIII. a Pavla VI.; Georg Herbstritt z německého Úřadu spolkového zmocněnce pro dokumenty státobezpečnostní služby bývalé NDR (Die Behörde des Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik – BStU) ozřejmil komplikovaný vývoj vztahů mezi Securitate

a Stasi v letech 1950 až 1989; Christian Domnitz z téže instituce poukázal na aktivity operativních skupin východoněmecké Stasi a jejich spolupráci s bezpečnostními službami východního bloku; Krisztina Slachta zastupující Historický archiv státo-bezpečnostních služeb Maďarska (Állambiztonsági Szolgálatok Torténeti Levéltára – ÁSTL) popsala konkrétní činnost jedné z těchto skupin v Maďarsku a dále rozvedla spolupráci mezi maďarskou a východoněmeckou bezpečností od roku 1964 do pádu komunismu; Thomas Wegener Friis z dánského Centra pro studium studené války Syddanské University (Center for Koldkrigsstudier Syddansk Universitet – CKSDU) přiblížil aktivity špionáže zpravodajských služeb Varšavské smlouvy z pohledu zemí severní Evropy; organizaci a činnost jugoslávské tajné politické policie UDBA (Uprava državne bezbednosti) vložil Igor Omerza ze Studijního centra pro národní usmíření (Študijski center za narodno spravo – SCRN) ze slovinské Lublaně; Attila Seres z Maďarského archivního úřadu v Moskvě (Magyar levéltári irodája – MLI) se zabýval (omezenými) možnostmi studia v ruských archivech; nové formy spolupráce mezi československou Státní bezpečností a KGB po roce 1968 nastínili člen Dozorčí rady Ústavu paměti národa (ÚPN) a bývalý ředitel Archivu bezpečnostních složek (ABS) László Bukovszky a Milan Bárta, reprezentující Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR), který přiblížil spolupráci ministerstva vnitra Československé socialistické republiky s bezpečnostními silami sovětského bloku v období normalizace.

Během workshopu zaznělo před početným publikem, ve kterém byli zastoupeni pracovníci vědeckých institucí, studenti i veřejnost, dvanáct příspěvků zahrnujících široké spektrum problematiky. Vedle referátů, které představovaly a popisovaly dobové materiály a možnosti studia v archivech, zazněly příspěvky mapující konkrétní příklady spolupráce bezpečnostních složek zemí východního bloku, ale i problémy a omezení s tím spojené.

Množství dotazů z publika ukazovalo, že přednesená témata měla širokou odezvu. Workshop ukázal široké možnosti spolupráce badatelů zemí postsovětského bloku a navázal tak na podobné akce (např. konference Aktivity NKVD/KGB a její spolupráce s tajnými službami střední a východní Evropy 1945–1989, jejíž druhý ročník hostil v roce 2008 Ústav pro studium totalitních režimů). Z přednesených příspěvků bude připraven tištěný sborník.

◆ Milan Bárta